

Občinstvo
med izvajanjem
programa. Objavili so,
da je bilo na taboru
navzočih med 3000
in 4000 planincev

Foto Dokumentacija PV

Predvsem pa moramo imeti pred očmi, da smo za podobo, vsebino in moč svojega planinstva odgovorni prav vsi! Odprli smo vsakomur vrata vanj; vsi smo ena družina in gore so naša skupna last. Zdemokratizirali smo jih, kot zlepa ne kje drugje. Odrekli smo se izbranstvu in elitništvu, toda to še ne pomeni, da smo se tudi odrekli izbranemu ravnanju in obnašanju! Več ko nas je v srednjem gorskem svetu, bolj nevarni smo mu, bolj ranljiv postaja, prej ga lahko zamažemo, pokvarimo, zazidamo, pomendramo, iztrebimo, s tem pa izpraznimo vsega lepega, in za zmeraj zgubimo! Natančno tako, kot so davni trentarski pastirji Zlatorogovo kraljestvo. Za zmeraj: svoje osvobojeno ozemlje, pomemben del svoje samobitnosti, »narvoči veselje«, nekaj, za kar se spleča tvegati tudi veliko zlo in lakoto.

Zato bomo še poglobljali kulturne osnove planinstva, branili bomo svojega Zlatoroga z vsemi močmi, branili triglavske rože in neboglasnice, da ne bodo nikoli zginile — to bodi naša misel, naše geslo, naša volja, naše zaupanje!

Naj živi in naj se pogloblja slovensko planinstvo!

ANGLEŠKA POPOTNIKA V SLOVENSKEM ALPSKEM SVETU LETA 1828, I. DEL*

(Za *Planinski vestnik* prevedel in priredil Janez Šumrada)

4. maja 1828 sta prispela v Ljubljano s kočijo angleške izdelave, v katero so bili vpreženi poštni konji, dva popotna tujca. Starejši se je srečeval z Abrahamom, a bi mu zaradi daljše hude bolezni pripisali več let. Gosposka kočija in tujčeva oprava sta razodevali, da ima mož precej pod palcem, številni znanstveni instrumenti in skoraj sto strokovnih in leposlovnih knjig, ki jih je imel poleg lovskega in ribiškega pribora med svojo veliko prtljago, pa so dali slutiti raziskujočega duha široke in poglobljene izobrazbe. Anglež se je imenoval Sir Humphry Davy (1778—1829) in je bil tiste čase slaven znanstvenik širokega spektra udejstvovanja (odkritelj smejalnega plina in kalija, izumitelj rudarske varnostne svetilke, opravljal je električne poskuse, raziskoval alkalčnost zemlje, zgozrevanje ...) in naravni filozof. Že od začetka stoletja je bil član, zatem pa tudi predsednik angleške učene Kraljeve družbe (Royal Society) in v osebnih stikih z najpomembnejšimi učenjaki svojega časa (Ampère, Volta, Humboldt). Odkril je nadarjenost kasneje znamenitega fizika Michaela Faradaya in bdel nad njegovim razvojem. Davyjevo zdravje je zaradi preobremenjenosti, ki jo je prinašala njegova mnogostrana intelektualna dejavnost, propadalo že pred usodnim napadom apopleksije (možganske kapi) konec leta 1826, po kateri si ni nikoli več opomogel; novi napadi, zlasti intenzivni od februarja 1829 naprej, so tudi povzročili njegovo smrt, ki ga je doletela na povratku s potovanja po slovenskih deželah in Italiji v domovino, maja 1829 v Ženevi.

* Glej tudi Proteus, 1983, stran 1: Lavo Čermelj: Proteus, slovensko dokle in Humphry Davy.

Sir Humphry je bil v naših krajih prvič leta 1818, zatem pa ponovno 1827, ko je šel na pot v zdravniški oskrbi svojega brata Johna. Želja, da bi ponovno videl nedotaknjeno lepoto narave v avstrijskih gorah, še zlasti v slovenskih deželah, in prebil zimo v Italiji, kar bi naj po mnenju zdravnikov blagodejno vplivalo na njegovo zdravje, ga je konec marca 1828, slabega pol leta po vrnitvi iz Evrope, spet gnala na pot. Tokrat ga je spremljal sin njegovega dobrega, tedaj že mrtvega prijatelja, heidelberški študent medicine John J. Tobin. Davy ga je poprosil, naj mu dela družbo, ker bi mu utegnil pomagati ob morebitnem poslabšanju zdravja, pa tudi, ker je znal dobro nemško. Tobin je tudi lepo risal — na Slovenskem je npr. nastala vrsta njegovih risb krajev in podob iz narave, od katerih poznamo dve (Blejsko jezero in Trst), ki ju je objavil v svojem dnevniku. Davyju je bil za družabnika in tajnika obenem (večerno branje, pisanje po nareku, družabne igre).

Oba popotnika sta imela svoja dnevnikarja, kamor sta zapisovala popotne vtise. Davyjev je deloma objavljen, vendar se nameravamo vprašanja vpliva slovenske pokrajine na njegovo osebnost in leposlovno-filozofsko ter znanstveno delovanje lotiti na drugem mestu.¹ Tukaj podajamo v prevodu za slovenske planince zanimive odlomke iz dnevnika Johna Tobina, ki je izšel v začetku tridesetih let 19. stoletja in velja danes za precejšnje knjižno redkost.² Na Slovenskem smo bili o njem obveščeni že slabih trideset let po natisu, vendar mu doslej nismo namenili večje pozornosti.³

Davy se je s svojim spremljevalcem Johnom Tobinom odpeljal iz Londona 29. marca 1828, prečkal Rokavski preliv in naglo prepotoval del tedanje Nizozemske (današnje Belgije) in jugozahodne Nemčije. 21. aprila sta pri Braunau prešla mejo med Bavarsko in Avstrijskim cesarstvom. Sprva sta bila namenjena v znano zdravilišče Bad Ischl, kjer naj bi se Sir Humphry podvrget zdravniški terapiji, toda v Gmundenu ob Traunseeju si je Davy 27. aprila premislil in sklenil nadaljevati pot v tristo milj oddaljeno Ljubljano (Laybach), saj je mislil, da lova na močvirske sloke, pri katerem je zelo užival, tam še ne bo konec. Zato sta jo iz Gmundena ubrala prek Ischla in Nizkih Tur v Judenburg, od tam pa na Koroško. Skozi Neumarkt in Breže (Friesach) sta dospela 2. maja v Celovec (Klagenfurth), od koder se jima je nudil pogled na »vrsto zelo visokih zasneženih Alp, ki so meja med to deželo (namreč Koroško op. J. Š.) in Kranjsko«. Celovec se je zdel Tobinu s svojimi širokimi in čistimi ulicami ter enim ali dvema lepima odprtima trgovima »zelo spodobno mesto«, tamkajšnja pošta pa je bila dober hotel. Ker sta hotela še tisti dan prevoziti Ljubelj, sta nadaljevala pot v Kožentavro (Kirschenthur), vendar sta kmalu pod Celovcem srečala neko kočijo, s katero so morali menjati konje. Postiljoni so imeli namreč dovoljenje menjati poštno konje s kočijami, ki so jih po poti srečevali, če so vedeli, da na naslednji poštni postaji spočilih ne bo več na razpolago. Zaradi zamenjave sta angleška potnika zgubila precej časa in sta bila prisiljena prespati v kožentavski poštni hiši, ki je bila »še dopustno udobna«.

Priprave 3. maja zjutraj so kazale, da bo potovanje prek Ljubelja naporno. V kočijo so namreč vpregli šest konjev, ki sta jih ravnala dva postiljona, za zaviranje so priložili tudi dve cokli.

»Na pot smo odšli ob sedmih in se po pol ure vožnje znašli ob vznožju Ljubelja (Löbel), oziroma, če sem natančnejši, ob vznožju manjše gore, ki leži pred Alpami (= Karavankami, op. J. Š.). Na njen vrh smo se povzpeli po odlični cesti, ki je na mnogih mestih vsekana v apnenčasto skalovje. Z vrha, že na precejšnji višini, smo si ogledovali cesto pod nami, ki je bila kakor čudovite terase, druga nad drugo, tako strmo pod našimi nogami, da se nam je zdelo očitno nevarno, če bi se želeli spustiti na najnižjo. Na kolesa smo pritrdili cokle in se spustili do zadnje terase, ki je plemenit in zelo visok lok prek zelo globoke grape. Pot smo nadaljevali po čudoviti dolini, obkroženi z veličastnim skalovjem, okronanim z raznovrstnimi gozdovi, nad katerimi smo zagledali bele snežne poljane. Končno smo dospeli do vznožja Ljubelja samega in se začeli vzpenjati, kar je trajalo skoraj štiri ure. Vseskozi odlična cesta, ki jo dobro vzdržujejo, se vije navzgor v nenehnih serpentinah prav do vrha, kjer je v trdno skalo vklesana odprtina, od koder se očem pravkar na vrh dosepelega popotnika nudi nadvse širen in veličasten razgled. Človeku se zdi, da vidi pod sabo prostrano ravan, toda ravnino sestavljajo v resnici vrhovi manjših gora, ki so vse lepo obrasle z gozdovi, bliže pa se na obeh straneh vleče dolga veriga skalnih Alp (= Karavank, op. J. Š.), katerih grabeni so prekriti s snežno odejo. Spodaj je videti cesto, ki se vijoč prebija skozi globoko dolino in izgub-

¹ O Humphryju Davyju prim. Dictionary of National Biography, Vol. XIV, London 1888, str. 187—193, ter novejšo biografijo, katere avtor je Sir Harold B. Hartley (izšla 1971 v zbirki Open University Set Book, S. R. Publishers). Od Davyjevih del omenimo le The Collected Work of Sir Humphry Davy ... Vols. I—IX, London 1839—1840, in Fragmentary Remains, Literary and Scientific, of Sir Humphry Davy ... with a Sketch of his Life and Selections from his Correspondence, London 1858.

² John J. Tobin, Journal of a Tour made in the Years 1828—1829, through Styria, Carniola, and Italy, whilst accompanying the late Sir Humphry Davy, London, W. S. Orr, 1832, 242 str. Uporabil smo izvod, ki ga hrani British Library v Londonu s sign. 1049, d. 37.

³ Blätter aus Krain 1861, str. 143 sl. Prim. še: G. K., Ponedeljski Slovenec VI/1903, št. 45 sl.: Viktor Steska, Sir Humphry Davy na Kranjskem v l. 1818—1828, Slovenec, letnik LIV, št. 262, 16. 11. 1926, str. 4. Prim. tudi Angelos Baš, O potopisih kot virih za etnologijo Slovencev v fevdalni dobi, v: Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvatske etnologije 1. Ljubljana 1982 (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 8), str. 114, op. 12.

lja v gozdovih. V teh Alpah jasno opažamo razporeditev vegetacije. Najprej se pojavlja bukev, ki je pravkar vzbrstela, posega pa do višine nekako 4000 čevljev (približno 1220 metrov, op. J. Š.). Sledijo črni bori in jelke, ki so s svojim temnim barvnim tonom prijetno razločujejo od niže ležečih listnatih gozdov. In spet nad temi je nizkoraslo vresje, ki meji na golo, razbrazdano skalovje ali na polja večnega snega.

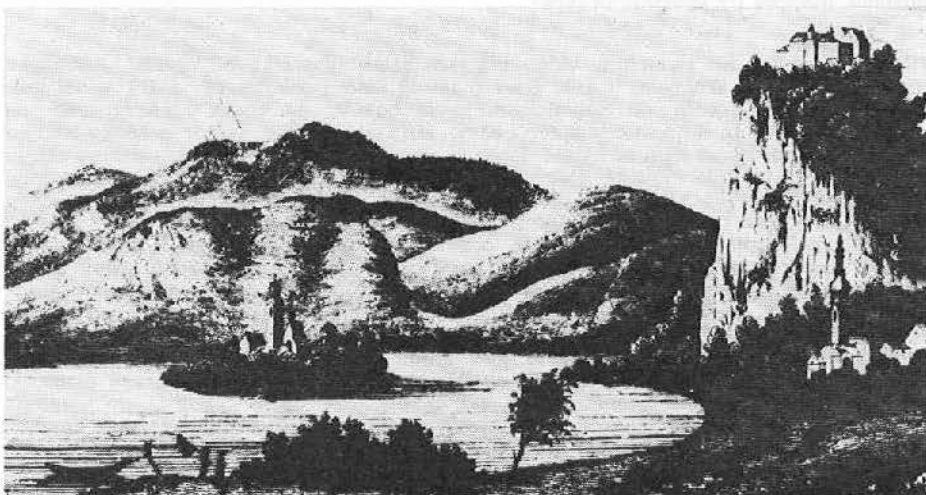
Na cesti sami je bilo le malo snega in to zgolj pod vrhom prelaza. Ko smo se pripeljali na vrh, smo izpregli tri dodatne konje, zavrli zadnji kolesi in se pričeli spuščati. Cesta je tu precej bolj strma kot pri vzponu na oni strani, z vrha pa je prav tako videti cestne terase, ki se druga za drugo spuščajo do doline. Varno smo prišli na dno, čeprav smo se le s težavo izognili pijancu, ki je trdno speč ležal sredi cestišča. Zatem smo peljali ves čas nizdol po dolini do Tržiča (Neumarkt) na Kranjskem; v to deželo smo namreč prišli na vrhu Ljubelja. Tržič je prva poštna postaja za Kožentavro. Dospeli smo nekako ob dveh, tako da smo za pot čez Ljubelj porabili sedem ur. To je majhen trg s čudovito lego v globeli, ki jo povsem obdajajo gore. Po obacu smo odšli naprej v Kranj (Krainfurth! — pravilno nemško ime je Krainburg, op. J. Š.), in precej veliko mesto ob reki Savi (river Save or Sau) ...

4. maj. Kranj (Krainfurth!) smo zapustili ob osmih in prispeli po prijetni, a kot navadno tihi vožnji, okrog poldneva v Ljubljano (Laybach). Nastanili smo se v Detelovi gostilni (?), Detella's inn, najbrž gostilna »Pri Deteljici« v Florijanski ulici 24), ki sicer ni prva v mestu, saj sta »Bidelmon« (The Savage, hotel Wilder Mann na današnjem Ciril-Metodovem trgu) in »Gostilna pri tržaškem mestu« (The City of Trieste, Gasthaus zur Stadt Triest, na križišču Trga francoske revolucije z Vegovo in Emonske ceste; prim. o tem Staroslav, i. e. Ivan Vrhovnik, Gostilne v stari Ljubljani, Ljubljana 1926 ter Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980 — op. J. Š.) boljša hotela in na prijetnejših krajih. Vendar je Sir Humphry izbral to gostilno zato, ker je bil — kot pravi — v tej hiši že pred desetimi leti, pa tudi leta 1827, ko je bil resno bolan in so mu nekateri člani gostilničarjeve družine izkazovali veliko pozornost.«

5.—17. maj. Davy je hodil običajno po ves dan na lov v okolico Ljubljane in prinašal prepelice in druge ptice, le redko močvirske sloke, po večerji pa za uro ali dve ribarit.

»Smo v srcu Kranjske in zdi se, kot bi bili že tudi na koncu Nemčije, saj so prebivalci večinoma Srbi (Servians!), ki se po svojih navadah in običajih razlikujejo od severnih Nemcev vsaj toliko, kot po jeziku. Kmetje so hlapčevski v odnosih do svojih nadrejenih, surovi in neolikani do tujcev in do skrajnosti nevedni. Edini jezik, ki ga razumejo, je slovenski ali kranjski (Slovenian or Krainerisch), za katerega pravijo, da je zelo soroden ruščini. Povedali so mi, da so bili kmetje v zelo dobrih odnosih z ruskimi enotami, ki so bile v teh predelih Evrope, saj so se med seboj razumeli. Jezik ne zveni trdo ali neprijetno, če izvzamemo enega ali dva glasova, ki ju v večini evropskih jezikov

John J. Tobin, Blejsko jezero (1828)⁴

⁴ Tobinovo veduto Blejskega jezera je iz izvirnika pripravil za objavo kolega Z. Djordjevič, za kar mu prav lepa hvala.

ne srečamo. Tisti, ki razumejo nemško in kranjsko, mi poročajo, da poseduje slednji jezik prav takšen obseg in moč kot prvl. Višji in srednji razredi večinoma govore nemški in pogosto italijanski, so vjudni in v občevanju prijateljski.

Čeprav je mesto Ljubljana precej veliko in ima okoli 15 000 prebivalcev, ni v njem ničesar zanimivega. Reka Ljubljanica (river Laybach) počasen in običajno kalen tok, ki ni posebno širok, deli mesto na dvoje. Združuje ga štiri ali pet lesenih mostov, ki so široki in nekakšno nadaljevanje ulic, saj jih na obeh straneh zapirata vrsti trgovin, tako da se tisti, ki hodi po njih, ne zaveda, da prečka reko. Ulice so nasploh ozke in temačne, od cerkva, ki so številne, pa je prva škofijska cerkev. Na griču nad mestom so ostanki (Iremains) starodavne trdnjave, ki sedaj rabi le za zapore. Od tam se odpira lep in širok razgled na veliko ravan, ki jo na eni strani obrobља veriga visokih Koroških Alp (= Kamniških Alp, op. J. Š.), na drugi pa nižje gore, ki jih pokriva en sam brezmejen gozd, starodavni Hirkinjski gozd (Hyrclinian forest), ki se razprostira skoraj do meje s Turčijo (seveda je Tobin videl z ljubljanskega grajskega griča le sredogorje na notranjski strani — Ljubljanski vrh, Krim, Mokre, Kurešček..., op. J. Š.). Blíže mesta so številna močvirja, kamor hodi Sir Humphry vsak dan na lov. V mestu je precejšen vojaški garnizon, častniki in vojaki pa so odlični možje, ki se jim njihove bele in svetlomodre uniforme dobro podajo.«

18. maj. Zjutraj so potniki zapustili Ljubljano in se namenili v Bad Ischl. Davy bi bil vsekakor rad ostal v Ljubljani dlje, da bi hodil na lov in ribarit, toda policija mu je namignila, da v času, ko imajo živali mlade, to ne bi bilo primerno.

»Po naši stari poti smo se peljali do Kranja (tokrat uporablja pravilno nemško ime Krainburg — op. J. Š.), kjer smo krenili v dolino Save (Sau-thal or Valley of the Save) in se ob njenih begovih peljali najprej do Žirovnice (Tobin uporablja ime »Saphnitz«, kar bi bila Žabnica, nem. Salfnitz, vendar ta leži na Sorškem polju med Škofjo Loko in Kranjem; mogoče je, da je krajevni imeni zaradi precejšnje podobnosti zamešal, op. J. Š.), majhne vasi z le nekaj hišami, kjer najbrž zelo redko vidijo tujce, saj poštna hiša ni bila oskrbljena ne z maslom in ne s sirom. Dolina med tem krajem in Jesenicami (Assling) postaja, čim više napredujemo, vse lepša in veličastnejša. Na eni strani so puste, gole skale, ki dvigajo svoje s snegom pokrite vrhove k oblakom. Tu in tam opazi begajoče oko ostanke katerega od starodavnih prelazov prek gora, ki so jih napravili Rimljani in po katerih so najbrž pogosto korakale Trajanove legije... Na drugem, levem robu doline, so gore nižje in kot bi se ponašale z lepoto in razkošjem svojih bukovih gozdov, skozi katerih listnató odejo je moč često videti sivo apnenčasto skalovje. Čista modra voda Save teče po sredi doline, z obeh strani pa se ji prelivajo številni manjši pritoki. Blizu Jesenic se opisana dvoilitost ublaži, dolina se strne, skainati svet se pogosteje prepleta z gozdovi, nad njim, v daljavi, pa je moč odkriti zasnežene vrhove Triglava (Terglon) in Škrbine (Skerbina), dveh visokih gora na Bohinjskem. Jesenice so ljubka vasica ob Savi, skoraj povsem v objemu gozdov. Na levi je velika topilnica železa in tudi ostanki nesrečno narejenega verižnega mostu (chain bridge), ki je popustil ob prvem preizkusu. Poštna hiša, kjer smo se ustavili čez noč, je zelo dobra gostilna, gostitelj pa posebno prijazen.

19. maj. Ker želi Sir Humphrey videti Blejsko jezero (the lake of Veldes), Bohinjsko jezero (the lake of Wochain) in izvir Save (namreč Save Bohinjske, op. J. Š.), ki vsi leže vsi stran od glavne ceste, na Bohinjskem, se je odločil, da bomo odšli na eno ali dvodnevni izlet v to divjo in oddaljeno deželo, ki je del Avstrije, kamor le redko zaidejo tujci. Na Jesenicah so nam povedali, da so ceste na mnogih mestih v preslabem stanju in preozke, da bi bilo mogoče potovati v potovalni kočiji, zato je Sir Humphrey najel majhen koleselj (calèche) in odpeljali smo se. Savo smo prečkali po zelo dvomljivem mostu, narejenem iz lesa, in izjemno ozkem, ki ni imel nobene ograje, zgrajen pa je bil iz jelkovih debel, obdelanih v klade in zloženih druga poleg druge. Potem smo šli prek strme gore in se približno dve uri peljali po dolini, kjer so se ob straneh tako slikovito menjavala drevesa s skalami, da je težko reči, katera so več prispevala k lepoti pokrajine. Konec poti, ko smo se vozili navzdol, se nam je odprl pogled na Blejsko jezero. To jezero je mnogo manjše in povsem drugačno od Traunseeja, mnogim pa bi se morda zdelo lepše. Ob jezeru, pod hribom, leži vas Bled, nekaj hiš in cerkveni zvonik, ki moli iz drevja. Nad cerkvijo se iz voda jezera vzpenja velikanska skala, ki nosi na svojem vrhu star cesarski (v resnici škofovski — op. J. Š.) grad, do katerega pelje s kopne strani steza, ki se vlje navkreber skozi gozd. Sredi jezera je majhen otok, ki ga povsem prekriva drevje sijoče zelene barve, med drevesi in visoko nad njim pa vidimo cerkveni zvonik in strehe nekaj hiš. Jezero meri po dolgem med tremi in štirimi miljami (torej med 4800 in 6400 metri, op. J. Š.), po širini pa je precej manjše. Na obalah so lepe gore, pokrite s poljem, travniki in bukovimi gozdovi, za njimi pa se na desni pojavljajo zasneženi vrhovi Bohinjskih Alp. Peljali smo se skozi vas in ob jezeru ter zapeljali v prekrasno dolino Save Bohinjske (valley of the Wochain-Save),

majhnega, toda prelepo bistrega vodnega toka smaragdno zelene barve. Ustavili smo se, da je Sir Humphrey lahko nekaj časa ribaril, nato pa smo se zapeljali naprej do Bohinjske Bele (Wochein Villach), bedne vasice, kjer smo obedovali, kar je bil Sir Humphrey ulovil. V tem kraju nihče ne govori niti besede nemškega ali kakšnega drugega jezika, razen njihove slovenščine, tako da sem bil celo prisiljen uporabljati našega jeseniškega kočijaža za prevajalca. Po obedu smo nadaljevali vožnjo skozi čudovito dolino, ob bregovih Save Bohinjke, do Bohinjske Bistrice (Feistritz), velike vasi, ki povečini pripada baronu Z. (Zoisu, op. J. Š.) iz Ljubljane, ki je tudi lastnik zelo velikih fužin za pridobivanje železa in jekla v bližnji vasi. V njegovem gradu ali podeželski hiši nas je zelo vljudno sprejel oskrbnik, za katerega nam je dal pismo gostilničar z Jesenic, ker je bil sam baron, s katerim je bil Sir Humphry osebno seznanjen in sem ga v njegovem imenu tudi obiskal, ko smo bili v Ljubljani, odsoten. Grad je star in v slabem stanju, a smo se v njem zelo udobno namestili in nekako zaspali kljub hrupu kladiv v fužinah, ki so obratovale vso noč, okoliške hiše in tla pa so se zavoljo tega tako stresale, kot bi bil potres.

20. maj. Zgodaj zjutraj smo se namenili k Bohinjskemu jezeru. Ko smo se peljali vzdolž Save je postajala dežela vsako miljo vsebolj romantična in smo prišli do kraja, kjer se reka izteka iz jezera, se nam je zdelo, da je dosegla vrhunec divjega veličastja. Golo skalovje, visoko od štiri do šest tisoč čevljev (od 1200 do 1800 metrov, op. J. Š.) se dviga med oblake, ki skrivajo njegove visoke, s snegom pokrite kape. Najvišja med gorami, ki jih je videti s te strani jezera, je Škrbina (Skerbina; avtor dodaja pod črto opombo: Beseda pomeni v kranjsčini gnil ali polomljen zob in jo uporabljajo za označevanje nazobčanih vrhov gore). Južno obrežje jezera, ob katerem teče cesta, je lepo gozdnato, tu pa tam se nenadoma dvigajo iz modrih voda plemenite črte svetlosivega skalovja, ki se prijetno odbija od temnih borovcev, ki kronajo njegove vrhove. Na severnem bregu so strmi travniki in hribi, nad katerimi kipijo orjaški kamniti zidovi, katere zagledamo, ko se približamo jezeru. Sir Humphrey se je s čolnom prepeljal prek jezera, da bi obiskal Savico (Savitza), izvir Save Bohinjke, visok slap, ki ga je videti z zahodne strani jezera kot bleščečo srebrno nit med sivim skalovjem. Po obali sem se peljal s kočijo, dokler je bilo mogoče, naprej pa pešal in dobil Sira Humphryja na koncu jezera. George mi je sledil s ponijem, ki ga je Sir Humphry zajezdil, ko je zapustil čoln. Kakšne tri milje smo šli po poljih, prek kamenja in skal in po suhih koritih gorskih hudournikov, dokler ni pot postala za ponija preslaba. Tedaj je Sir Humphry razjahal, se oprl name in hodili smo še približno miljo, čolnar pa nam je bil za vodnika, ko pridemo do krhklega lesenega mostu prek peneče se Save. Tu je Sir Humphry dejal, da ne gre naprej, ampak bo z Georgom, ki je vodil ponija, počakal name, dokler se ne vrnem od izvira. Z vodičem sva se začela vzpenjati, plezala sva prek skal in podrtih dreves, saj ni bilo nikakršnih sledov o kakšni stezi, nazadnje pa sva prišla do visokega, razpadajočega odra, ki je bil kakor mi je povedal vodič v tako dobri nemščini kot jo je zmoget, postavljen pred nekaj leti, da je imel nadvojvoda Janez lep razgled na slap. Ko sem se po majavi lestvi vzel na oder, sem se znašel prav pred slapom, ki se pojavljuje nekaj sto čevljev višje z obronkov ene od tistih ogromnih skalnih gora, ki smo jih bili videli z druge strani jezera, in pada z oglušujočim truščem v prepad nekje spodaj, kar z mesta, kjer sem stal, ni bilo videti. Vodiču sem dajal znake, da se želim spustiti k vznožju slapa, a mi je odkimaval, tako da se mi je zazdelo, da ni bil še nikoli tam in da si tudi ne želi iti; trušč je bil tako strahovit, da je bilo nemogoče, da bi slišal, kar je rekel. Ker sem želel, če bi bilo to le mogoče, do dna prepada, sem se odločil, da se bom zanesel le nase in sem se po nevarnem spustu prek mokrih in spolzkih skal znašel blizu bazena, v katerega se steka vodni steber. Slap mora biti visok blizu štiristo čevljev (približno 120 metrov — op. J. Š.), po prozornosti njegove ledenomrzle vode, ki prihaja na dan iz srede navpične skalne stene, kjer ni nobenih sledov rastlinja, le tu in tam poganja z razpoke zakrnela jelka, pa sklepam, da je morda odtok podzemnega jezera v notranjosti gorovja, ki ga napaja z vodo sneg s še višjih gorskih vrhov. Čeprav oblaki vodnih kapljic in pene pršijo kot nenehen droben dež, sem na hitro narisal prizor pred mano in se zatem vrnil k vodiču, ki sem ga bil zapustil pri odru. Povedal mi je, da se je bil spustil del poti in vpil za menoj, potem pa ga je postalo strah, da bi šel še naprej, pa tudi ob vznožju slapa ni bil še nikoli. V skalni nad odrom je vklesan kratek latinski napis barona Z. (Zois, op. J. Š.) v čast nadvojvodi Janezu. Razgled s tega kraja proti jezeru je izjemno lep in slikovit, očem pa nudi precej drugačno sliko od tiste, ki smo jo uzrli z one strani jezera. Velikansko skalnato gorovje, iz katerega izvira Sava, se razteza na obeh straneh v širok in visok amfiteater, dokler polagoma ne izgubi svojega divje vzvišenega značaja in ga zamenjajo nižje gore z blažjimi, valovitejšimi oblikami, ki jih prelepo prekrivajo lepo zeleni bukovi gozdovi, kdaj pa kdaj prekinjeni s temnim borovjem in svetlejšimi črtami pustega apnenčastega skalovja. Globoko pod opazovalcem leži mirno jezero, z razčlenjenimi bregovi, ki so deloma gozdnati, nekaj pa jih prekrivajo polja in travniki, po katerih se, ko se je izvila iz svojih penečih se tokov v gozdovih pod Savico, previja Sava in trenutek zatem

izlije svoje svetle vode v temneje obarvano jezero. Zapuščeni koči nedaleč od jezera sta odina sledova človeških bivaljšč, saj leži vas Stara Fužina (Althammer), edino naselje v sosesčini jezera, prav na njegovi nasprotni strani in je s tega mesta ni mogoče videti. Ko sem se vrnil do mostička, sem videl, da je bil Sir Humphry že odšel, na jezerskem bregu pa mi je čolnar, ki ga je bil poprej prepeljal, povedal, da se je s kočijo odpeljal krog jezera v Staro Fužino. S čolnom sem se dal tudi sam prepeljati v vas in se sešel s Sirom Humphryjem takoj po njegovem prihodu.

Med vožnjo si je kakšne pol ure dal duška z ribolovom. Zdelo se mi je, da mu je moje pripovedovanje o Savici ugajalo, vendar je bil prav zadovoljen, ker se je poskusu odrekel, čeprav mu je bilo žal, da slapa ni videl. Rekel mi je, da je prepričan, da napora ne bi prenesel. Stara Fužina je komaj kaj več od zbira delavnic za izdelavo železa in jekla in prebivališč delavcev, je pa prav tako last barona Z. (Zoisla, op. J. Š.). Kosila sva z upravnikoma obratov, ki so bili do naju zelo vpljudni, potem pa smo se vrnili v Bohinjsko Bistrico, kamor smo prispeli šele tik pred mrakom, ker se je Sir Humphry pogosto ustavljal in ribaril.

(Dalje)

SEDEM DNI

IZTOK TOMAZIN

1. Samotna stena

Strah hipoma vznikne iz globin zelene pozabe, neznosna napetost pričakovanja lebdi nad amfiteatrom belih ostenij. Stopala nežno, a odločno predirajo krhko sneženo skorjo, koraki zamolklo donijo. Kloža se mi je že dvakrat odtrgala s srhljivim, votlim pokom in v strmini nad mano je zazijala dolga, ostra napoka. Celo pobočje je zadrželo in se premaknilo za ped ali dve, toliko, da sem skoraj izgubil ravnotežje. Potem je debela snežna odeja nenadoma obmirovala, morda le po srečnem naključju in od grozeče nevarnosti ostaja za zdaj le občutek in jasna zavest posledic. Borut čaka v zavetju in opazuje. Oživijo spomini na podobno zimsko jutro pred letom dni, ko naju je odnesel velik plaz.

Dolga, globoka sled reže prostrana snežišča, vije se pod najtežjo steno v Karavankah. Severna stena Vrtače je vkovana v led in na debelo poprhana s snegom, mnogo bolj kot stene Julijcev in Kamniških ob tem času. Skoraj vedno je tako, bela in hladna pozimi sameva. Tudi poleti, ko mrko belino zamenjajo živahni rdečkastorumeni odtenki skalnih odlomov in podorov, je le redko cilj alpinistov. Redki so, ki bi jih mikala zahrbtna krušljivost in obilne vsakodnevne pošiljke padajočega kamenja.

Rahlo razočaranje nad iztekajočo se zimo in dolgoletna želja sta naju prignala pod steno. Močan veter se igra s snegom in živci, slapovi prhklega snega padajo čez previse in se razposajeno vrtinčijo skozi globine prepadov. Dolge snežne zastave plahutajo z grebena in hrumenje vetra, ki obira ostre robove stebrov, se staplja z zamolklim šumenjem plazov.

Lotiva se najtežje smeri v steni, stare znanke minulega poletja, ki pa je sedaj tuja in nedostopna. Nadaljujeva zgodnje ure letošnjega najtežjega zimskega dneva. Najprej se lahko sprehodiva na prednjih zobeh derez po ledeni strmini vstopne prečnice. Potem sledi navpična zajeda, za njo poledenele plošče na koncu drugega raztežaja, kjer ostanem skoraj nemočen brez derez, in puščam krvave sledove, ki sem jih dobil od udarcev cepina in kladiva. Tako gre naprej ves dan, vse višje in težje. Derež ne snameva več, škrtajo v ledu in skali. Goli prsti grabijo in odkopavajo drobne, zasnežene oprimke, siloviti udarci ledenomrzlega vetra odnašajo dragoceno toploto in hočejo odtrgati na steno prižeti telesi. Večer pride kot vedno potuhnjeno in mnogo prezgodaj, tekma s temo in mrazom se stopnjuje. Višek doseže v najtežjem raztežaju prek treh previsov. Z močjo obupanca se zavihtim čez prvega, kljub derezam prosto preplezam kopno gladko prečnico zgornje pete stopnje, kjer se poleti pleza samo na trenje, v zadnji stehici pa mi zmanjkuje moči, v roki me grabi krč, oklepam se zadnjega klina, ki se močno povesti in počasi leze iz razpoke. Zaprepaden vzdih se izgubi v bučanju vetra, težak nahrbtnik še bolj pritiska in čaka, da poletiva v globino. Prednji zob dereze pa se nenadoma zagodži v tanko razpoko, presunljivo zaškrtla in vzbudi upanje, ki pomaga odrevenelim prstom zdržati. Po dolgem boju je najhujše mimo, tema in olaj-